

BANCA
NAȚIONALĂ
A ROMÂNIEI

Sondaj privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România

Decembrie 2018

Sondaj privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România

Decembrie 2018

NOTĂ

Toate drepturile rezervate.

Reproducerea informațiilor este permisă numai în scopuri educative și necomerciale și numai cu indicarea sursei.

Banca Națională a României
Str. Lipscani nr. 25, cod 030031, București
tel.: 021/312 43 75; fax: 021/314 97 52

ISSN 2458-0562

Cuprins

Sinteza	5
A. Accesul la finantare al companiilor nefinanciare	6
B. Capacitatea companiilor de a face fata unor evolutii financiare nefavorabile	9
B1. Perceptia companiilor asupra unor evolutii nefavorabile privind costul finantarii (rata dobânzii)	9
B2. Perceptia companiilor asupra unei evolutii nefavorabile a cursului de schimb al monedei nationale in raport cu moneda euro	11
Anexa: Metodologie sondaj	13

Sinteză

Sondajul privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România (FCNEF) surprinde opiniile sectorului real cu privire la: (i) cele mai presante probleme în desfășurarea activității, (ii) percepția privind costul finanțării, (iii) nivelul maxim suportabil privind rata dobânzii și efectele unor posibile evoluții nefavorabile ale acesteia, (iv) percepția asupra implicațiilor unei posibile aprecieri/deprecieri a monedei naționale.

Analiza este realizată pe baza răspunsurilor companiilor¹ la sondajul menționat, iar principalele concluzii sunt următoarele:

- în ansamblu, în ultimele 6 luni, companiile au resimțit problemele într-o manieră mai puțin acută, rezultatele fiind susținute de creșterea economică înregistrată pe plan intern și de costurile de finanțare care sunt, în continuare, la un nivel relativ redus. Cu toate acestea, unele preocupări legate de evoluția mediului de afaceri se mențin. Nivelul ridicat al fiscalității și impredictibilitatea mediului fiscal continuă să domine clasamentul celor mai presante probleme pentru companii. O altă provocare o reprezintă problemele legate de creșterea costurilor cu forța de muncă și a celor de producție, care rămân în topul celor mai importante probleme pentru companii, ca urmare a presiunilor generate de majorările salariale.
- intențiile companiilor privind contractarea unui credit s-au menținut neschimbate comparativ cu exercițiul anterior. Astfel, 62 la sută dintre companii nu ar lua un credit în lei, iar 66 la sută nu ar lua un credit în euro, indiferent de costul acestora, deoarece intenționează să își reducă gradul de îndatorare.
- capacitatea companiilor de a face față unor evoluții nefavorabile privind rata dobânzii este redusă. Mai mult de jumătate din firmele chestionate care au credite în lei au răspuns că o majorare cu până la 3 puncte procentuale le-ar afecta semnificativ activitatea și/sau capacitatea de rambursare a creditului. Similar, cea mai mare parte a companiilor care dețin credite în euro apreciază că activitatea acestora ar fi semnificativ afectată dacă rata dobânzii ar crește cu până la 3 puncte procentuale.

¹ Eșantionul utilizat în *Sondajul FCNEF* conține circa 11 000 de companii nefinanciare, este reprezentativ la nivel național și regional, iar extragerea companiilor incluse în sondaj este realizată prin procedee statistice specifice, cu respectarea criteriilor privind: (i) clasa de mărime a companiei (microîntreprinderi, întreprinderi mici, întreprinderi mijlocii și corporații), (ii) sectorul de activitate (conform CAEN Rev. 2) și (iii) regiuni de dezvoltare.

A. Accesul la finanțare al companiilor nefinanciare

Cele mai presante probleme ale companiilor

În ansamblu, în ultimele 6 luni, companiile au resimțit problemele într-o manieră mai puțin acută, rezultatele fiind susținute de creșterea economică înregistrată pe plan intern și de costurile de finanțare care sunt, în continuare, la un nivel redus. Cu toate acestea, unele preocupări legate de evoluția mediului de afaceri se mențin.

Nivelul ridicat al fiscalității și impredictibilitatea mediului fiscal continuă să domine clasamentul celor mai presante probleme pentru companii. Astfel, cei doi factori au fost considerați de 60 la sută și, respectiv, de 59 la sută dintre companii ca având o influență semnificativă asupra activității lor (Grafic 1). Acești factori se prezintă ca fiind cei mai presanți indiferent de dimensiunea companiilor sau de sectorul în care activează acestea (Grafic 2). În acest context, se conturează nevoia unei îmbunătățiri a predictibilității factorilor de ordin fiscal care influențează mediul de afaceri din România.

O altă provocare este reprezentată de problemele legate de creșterea costurilor cu forța de muncă și a celor de producție, care se mențin în topul celor mai presante probleme pentru companii, ca urmare a presiunilor generate de creșterile salariale. În exercițiul curent, procentul companiilor care consideră această problemă ca având un impact foarte mare, respectiv mare se ridică la 43 la sută (relativ constant comparativ cu perioada octombrie 2017 – martie 2018). Creșterea costurilor de producție și a celor cu forța de muncă afectează în cea mai mare măsură companiile din sectorul agricol și pe cele din industrie (50 la sută, respectiv 49 la sută).

Constrângerile firmelor în a găsi personal adecvat continuării activității au căpătat o amploare mai mare față de exercițiul precedent. Această constatare este în strânsă corelație cu provocarea menționată anterior privind creșterea costurilor cu salariile. Disponibilitatea forței de muncă bine pregătite este considerată o problemă presantă de 42 la sută dintre companii (în creștere de la 38 la sută potrivit rezultatelor sondajului derulat în perioada octombrie 2017 – martie 2018). Un potențial impediment în dezvoltarea forței de muncă în România îl constituie nivelul de pregătire educațională, precum și lipsa de corelare între formatori și cerințele de pe piața muncii². În același timp, diminuarea ofertei de muncă are loc și pe fondul unei migrații importante în rândul persoanelor în vârstă de muncă. Pentru a reduce fenomenul migrației este necesară crearea unui mediu de afaceri stabil printr-un cadru legal și de reglementare care să încurajeze cultura antreprenorială, precum și prin îmbunătățirea calității infrastructurii și a capitalului uman³. În plus, mai pot fi implementate politici pentru: (i) încadrarea pe piața muncii a unei proporții mai ridicate din populația inactivă,

² BNR, *Raport asupra stabilității financiare*, ediția iunie 2018.

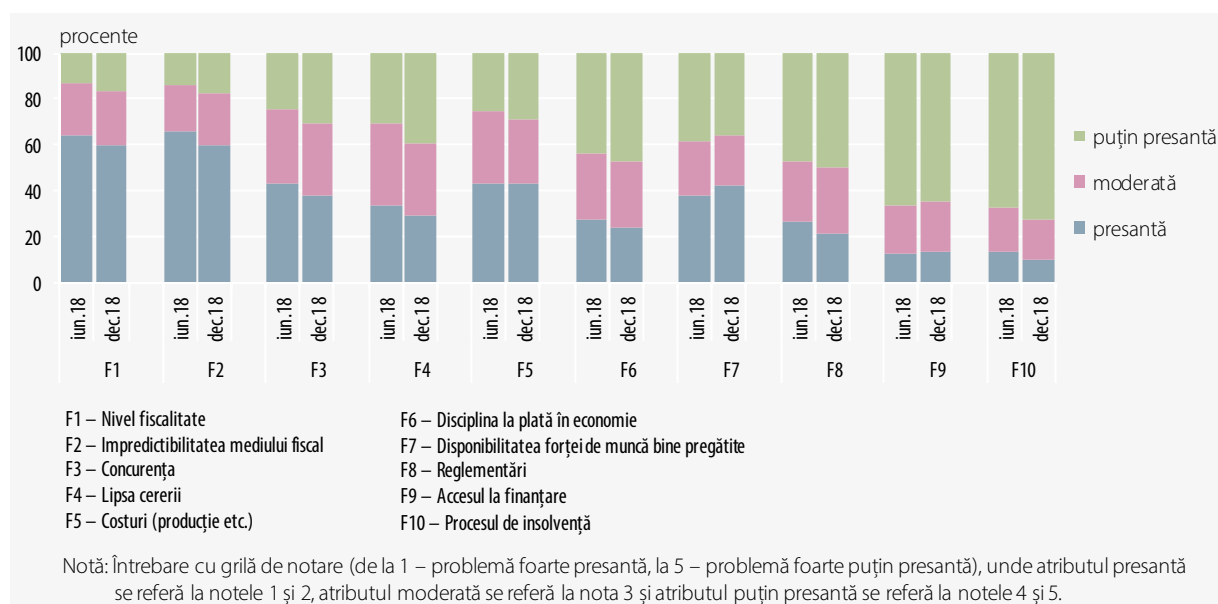
³ BNR, *Raport asupra inflației*, noiembrie 2018.

(ii) integrarea mai eficientă a tinerilor pe piața muncii sau (iii) încurajarea întoarcerii în țară prin crearea de alternative sustenabile în România. Diferențele din punct de vedere al dimensiunii companiilor arată faptul că lipsa personalului calificat se răsfrânge într-o mai mare măsură asupra companiilor mari, având în vedere că 60 la sută dintre acestea resimt acest obstacol ca fiind unul major în desfășurarea activității, față de 42 la sută în cazul IMM. La nivel de sector de activitate, companiile din industrie sunt afectate în cea mai mare măsură de deficitul de forță de muncă calificată (51 la sută dintre acestea), în timp ce firmele din agricultură și comerț sunt afectate într-o proporție mai mică de lipsa de personal (40 la sută). În cazul exportatorilor, problemele de recrutare a personalului calificat reprezintă principalul obstacol în desfășurarea activității.

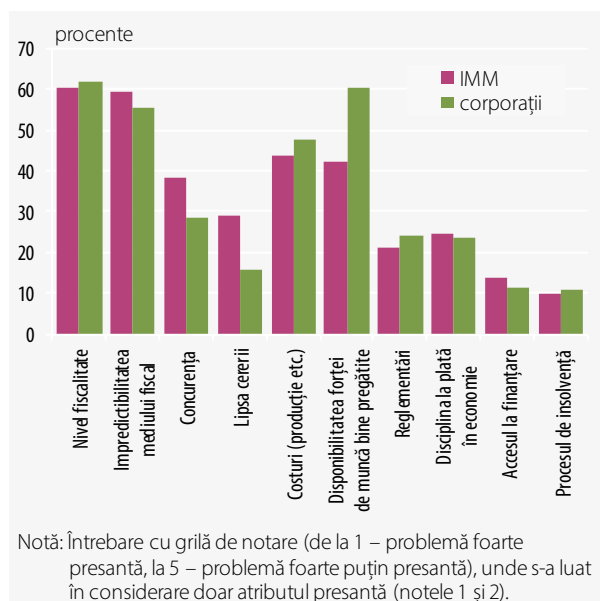
Problemele legate de lipsa cererii au scăzut în importanță, cererea fiind susținută de creșterea înregistrată de consumul populației. Comparativ cu exercițiul din perioada octombrie 2017 – martie 2018, 29 la sută dintre companii au considerat lipsa cererii un impediment în activitatea lor (34 la sută în sondajul anterior). Acest factor are un impact cu atât mai scăzut cu cât dimensiunea companiei este mai mare (16 la sută în cazul corporațiilor, respectiv 29 la sută în cazul IMM). Din punct de vedere al sectoarelor de activitate, lipsa cererii afectează mai mult companiile din industrie și comerț (32 la sută, respectiv, 34 la sută).

Disciplina la plată s-a diminuat ca importanță în clasamentul obstacolelor întâmpinate de companii. Procentul companiilor care consideră disciplina la plată o problemă presantă cu care s-au confruntat în ultimele 6 luni este în scădere față de sondajul precedent (24 la sută față de 28 la sută). Disciplina financiară laxă continuă să reprezinte o vulnerabilitate structurală importantă în ceea ce privește sectorul companiilor.

Grafic 1. Cele mai presante probleme ale companiilor nefinanciare, în perioada aprilie-septembrie 2018

Grafic 2. Cele mai presante probleme ale IMM și corporațiilor, în perioada aprilie-septembrie 2018

Accesul la finanțare reprezintă una dintre cele mai puțin presante probleme cu care se confruntă companiile, după procesul de insolvență (propriu sau al partenerilor comerciali). Acest lucru se explică, pe de-o parte, prin prisma costurilor de finanțare reduse, iar pe de altă parte, ca urmare a reluării la un nivel redus a activității investiționale după perioada de criză financiară. Astfel, doar 14 la sută dintre firme consideră accesul la finanțare ca fiind un impediment, acest nivel fiind relativ constant față de sondajul din perioada octombrie 2017 – martie 2018.

De asemenea, nu sunt variații considerabile nici în funcție de dimensiune sau de sectorul de activitate al firmelor. În schimb, companiile care au credite neperformante sunt afectate într-o măsură mult mai mare de acest obstacol, asemănător nivelului din sondajul anterior. Rezultatele sondajului sunt în conformitate cu cel mai recent raport *Doing Business*⁴ realizat de Banca Mondială, care arată că, la nivel regional, România se situează pe cel mai bun

loc privind accesul la finanțare, măsurat prin ușurința de a obține un credit. În ceea ce privește procesul de insolvență, deși numărul firmelor aflate în această stare la finalul lunii septembrie 2018 a rămas relativ constant față de aceeași perioadă a anului anterior, există totuși spațiu de îmbunătățire a cadrului legislativ existent. Revizuirea mecanismelor de intrare și ieșire de pe piață a firmelor poate fi, de asemenea, de natură să contribuie la sprijinirea spiritului antreprenorial și la utilizare mai bună a resurselor din economie.

⁴ <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/r/romania/ROM.pdf>.

B. Capacitatea companiilor de a face față unor evoluții financiare nefavorabile

B1. Percepția companiilor asupra unor evoluții nefavorabile privind costul finanțării (rata dobânzii)

Percepția asupra unui nivel maxim suportabil al ratei dobânzii la credite

Intențiile companiilor privind contractarea unui credit s-au menținut neschimbate comparativ cu exercițiul anterior. Astfel, 62 la sută dintre companii nu ar lua un credit în lei, iar 66 la sută nu ar lua un credit în euro, indiferent de costul acestora, deoarece intenționează să își reducă gradul de îndatorare. Doar 1 la sută dintre firme ar contracta un credit indiferent de costul acestuia, atât în lei, cât și în euro. În condițiile în care cererea de împrumuturi din partea companiilor a continuat să se majoreze⁵, orientarea instituțiilor de credit către acest sector, inclusiv prin ajustarea produselor existente la momentul actual sau dezvoltarea unor strategii țintite specificului firmelor, poate crea premise pentru creșterea sustenabilă a nivelului intermedierei financiare. Totodată, instituțiile financiare s-ar putea îndrepta într-o mai mare măsură către finanțarea companiilor pentru proiecte de investiții și într-o mai mică măsură pentru nevoile curente ale acestora.

Conform răspunsurilor primite, rata dobânzii maximă acceptabilă la creditele în lei pentru 21 la sută dintre companii era de 2,5 la sută, iar pentru 11 la sută din firme era de 4,5 la sută. Aceste valori ale cererii potențiale diferă semnificativ de costurile practicate în piață. Conform datelor la septembrie 2018, rata medie a dobânzii la creditele în lei aflate în stoc, contractate de către companiile din România, era de 7,6 la sută⁶. Pentru creditele în euro situația este relativ asemănătoare. Chiar dacă rata medie a dobânzii la creditele contractate în euro a fost în septembrie 2018 de 3,3 la sută, 4 la sută dintre companii ar fi dispuse să se împrumute cu o rată a dobânzii mai mare de 3 la sută. Companiile ar prefera, în proporție de 21 la sută, să se împrumute în euro cu o rată a dobânzii de maximum 1,5 la sută, iar 9 la sută dintre companii ar accepta un credit în euro cu o dobândă situată între 1,5 și 3 la sută.

⁵ Conform *Sondajului privind creditarea companiilor nefinanciare și a populației* (<http://www.bnr.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=11104>).

⁶ Conform informațiilor raportate de bănci în Centrala Riscului de Credit.

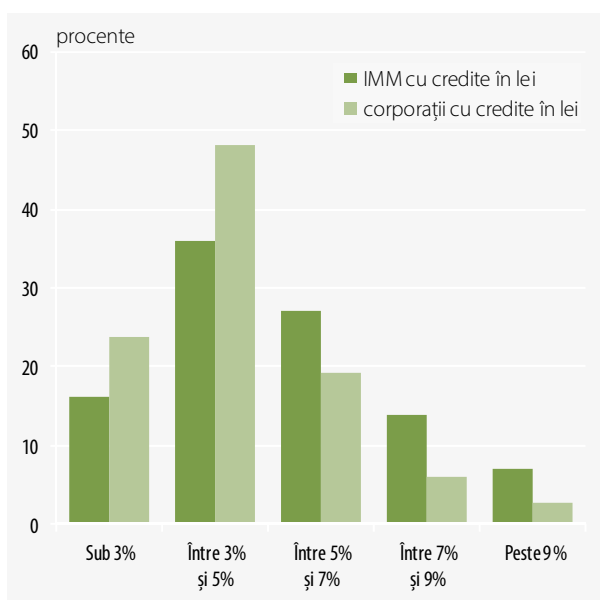
Percepția asupra unor posibile evoluții nefavorabile privind rata dobânzii

Potrivit răspunsurilor companiilor care dețin credite în lei, 64 la sută dintre acestea s-au împrumutat la o rată a dobânzii între 3 și 7 la sută, în timp ce 17 la sută dintre firme au contractat credite la o dobândă de sub 3 la sută. Mai mult de jumătate din companiile chestionate care au credite în lei au răspuns că o majorare cu până la 3 puncte procentuale le-ar afecta semnificativ activitatea și/sau capacitatea de rambursare a creditului.

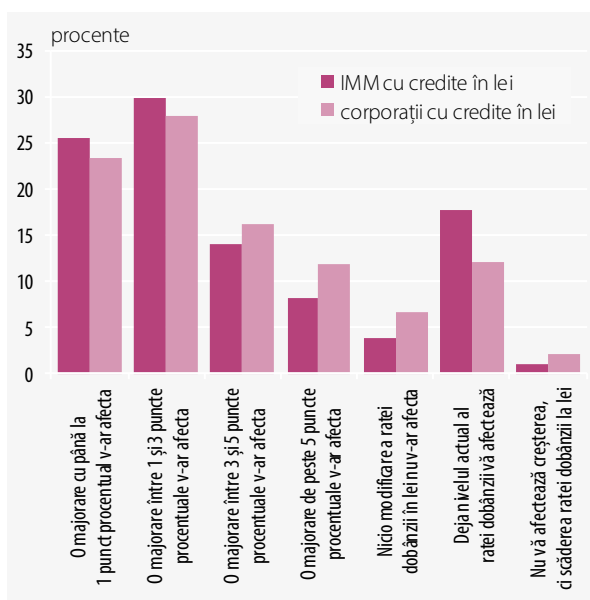
Similar rezultatelor exercițiului precedent, cea mai mare parte a companiilor care dețin credite în euro afirmă că s-au împrumutat cu o dobândă situată între 2 și 4 la sută (45 la sută din firme). 58 la sută dintre firmele care au contractat credite în euro apreciază că activitatea companiei ar fi semnificativ afectată dacă rata dobânzii ar crește cu până la 3 puncte procentuale.

Analizând în structură, firmele de dimensiuni mari se împrumută atât în lei, cât și în euro în condiții mai avantajoase, comparativ cu IMM (Grafic 3 și Grafic 5). 55 la sută dintre IMM și 51 la sută din corporații ar fi afectate dacă dobânda la creditele contractate în lei s-ar majora cu până la 3 puncte procentuale (Grafic 4).

Grafic 3. Rata medie a dobânzii la creditele în lei pentru companiile nefinanciare care dețin credite în lei, septembrie 2018

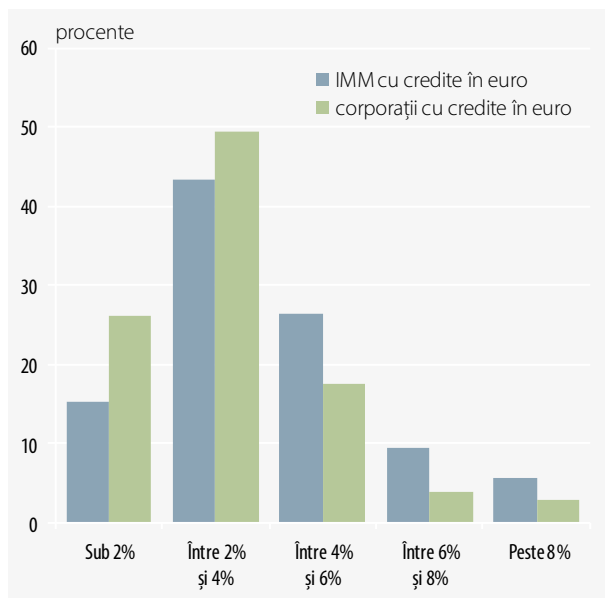

Grafic 4. Percepția companiilor nefinanciare asupra unor posibile modificări viitoare privind rata dobânzii la credite în lei, septembrie 2018

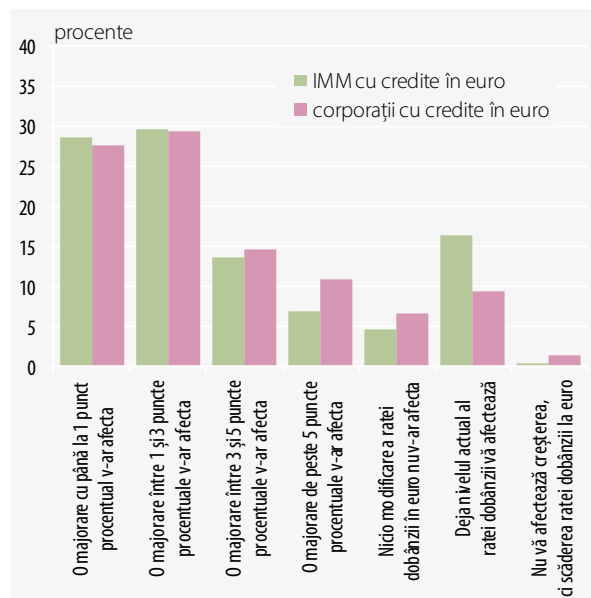

De asemenea, în cazul creditelor în euro, pentru 59 la sută din IMM și pentru 58 la sută din firmele de mari dimensiuni activitatea economică și/sau capacitatea de rambursare a creditelor deținute ar fi semnificativ afectată dacă rata dobânzii ar înregistra un avans de până la 3 puncte procentuale (Grafic 6).

Grafic 5. Rata medie a dobânzii la creditele în euro pentru companiile nefinanciare care dețin credite în euro, septembrie 2018

Grafic 6. Percepția companiilor nefinanciare asupra impactului unor posibile modificări viitoare privind rata dobânzii la credite în euro, septembrie 2018

B2. Percepția companiilor asupra unei evoluții nefavorabile a cursului de schimb al monedei naționale în raport cu moneda euro

Percepția asupra unei eventuale depreciere a monedei naționale

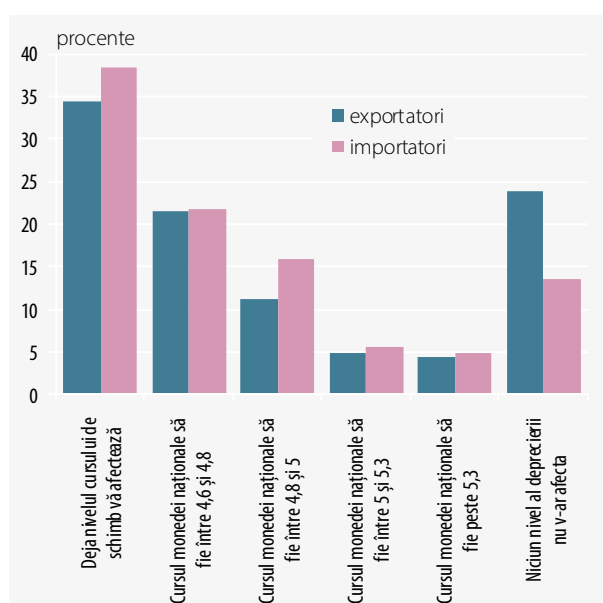
Posibila depreciere a monedei naționale ar avea efecte mixte asupra companiilor. Astfel, 42 la sută dintre companii (în creștere față de exercițiul anterior) au declarat că nivelul cursului de schimb, la momentul completării chestionarului, le afectează activitatea. Pe de altă parte, 31 la sută dintre firme consideră că niciun nivel al cursului de schimb nu le-ar afecta activitatea economică. Având în vedere ponderea însemnată a companiilor a căror activitate este afectată de variațiile cursului de schimb, o soluție de minimizare a acestui risc ar putea fi orientarea cu precădere către împrumuturi în lei, inclusiv din perspectiva refinanțării creditelor curente.

Importatorii, într-o mai mare măsură comparativ cu exportatorii, apreciază că dacă nivelul cursului de schimb ar depăși nivelul de 4,8 lei pentru 1 euro le-ar fi afectată semnificativ activitatea (Grafic 7). Într-o pondere mai ridicată decât în exercițiul anterior, o mare parte dintre companiile care dețin credite în lei, precum și dintre cele care au contractat credite în euro consideră că nivelul din septembrie 2018 al cursului de schimb le afectează semnificativ activitatea (43, respectiv 42 la sută).

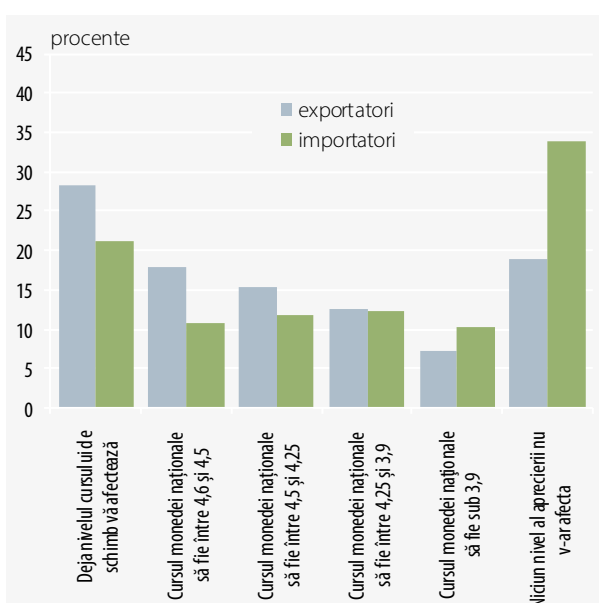
Percepția asupra unei eventuale aprecieri a monedei naționale

Comparativ cu sondajul precedent, s-a menținut relativ stabilă ponderea companiilor care apreciază că niciun nivel al aprecierii monedei naționale nu ar fi de natură a le afecta activitatea (41 la sută în septembrie 2018, respectiv 42 la sută cu un an în urmă). Exportatorii consideră că ar fi mai afectați față de importatori în cazul unei eventuale aprecieri a leului (53 la sută dintre exportatori, respectiv 45 la sută dintre importatori), Grafic 8.

Grafic 7. Percepția companiilor exportatoare și importatoare asupra impactului unei posibile depreciere a monedei naționale, septembrie 2018

Grafic 8. Percepția companiilor exportatoare și importatoare asupra impactului unei posibile aprecieri a monedei naționale, septembrie 2018

Anexă: Metodologie sondaj

Sondajul este efectuat semestrial de BNR în lunile martie și septembrie. Are la bază un chestionar care este transmis unui eșantion de aproximativ 11 000 de companii nefinanciare, dintre care circa 86 la sută sunt IMM, corporațiile fiind incluse exhaustiv.

Eșantionul este reprezentativ la nivel național și regional și este extras prin procedee statistice, după următoarele criterii:

- clasa de mărime a companiei (microîntreprinderi, întreprinderi mici, întreprinderi mijlocii și corporații)⁷;
- sector de activitate, conform încadrării în CAEN Rev. 2;
- regiuni de dezvoltare.

Structura eșantionului după criteriile de extragere a acestuia se prezintă astfel:

- după mărime: 34 la sută microîntreprinderi, 24 la sută companii mici, 26 la sută companii mijlocii, 14 la sută corporații și 2 la sută IMM atipice (Grafic A1);
- după principalele sectoare de activitate: 3 la sută în agricultură, 24 la sută în industrie, 27 la sută în servicii și utilități, 10 la sută în construcții și imobiliare și 36 la sută în comerț (Grafic A2);
- după regiunile de dezvoltare: 10 la sută Nord-Est, 9 la sută Sud-Est, 11 la sută Sud-Muntenia, 5 la sută Sud-Vest, 9 la sută Vest, 14 la sută Nord-Vest, 13 la sută Centru, 4 la sută Ilfov, 24 la sută București (Grafic A3).

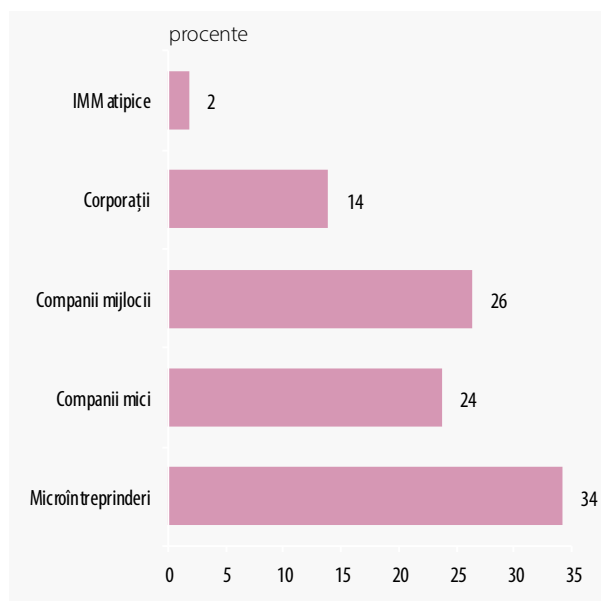
Chestionarul este structurat în două secțiuni, urmărind: (A) accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România și (B) capacitatea companiilor nefinanciare de a face față unor condiții financiare nefavorabile (evoluții privind rata dobânzii și cursul de schimb).

Întrebările vizează opiniile companiilor privind:

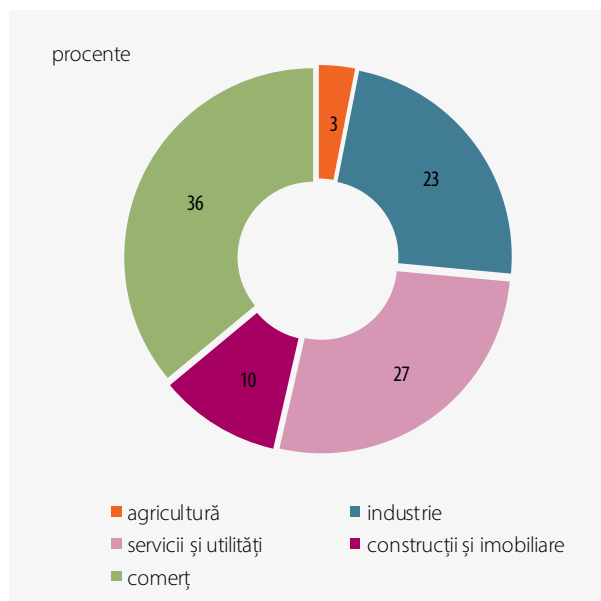
- accesul la finanțare al companiilor;
- percepția companiilor asupra unor evoluții nefavorabile privind costul finanțării (rata dobânzii);
- percepția companiilor asupra unei evoluții nefavorabile ale cursului de schimb al monedei naționale în raport cu moneda euro.

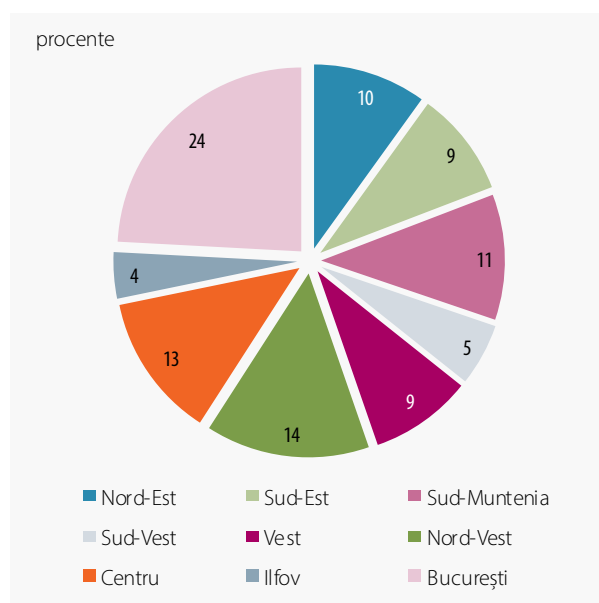
⁷ Firmele intră în categoria IMM dacă au: (i) mai puțin de 250 de angajați și (ii) cifra de afaceri mai mică de 50 milioane euro sau activul total mai mic de 43 milioane euro. Se clasifică în: A) microîntreprinderi dacă au: (i) mai puțin de 10 de angajați și (ii) cifra de afaceri sau activul total mai mic de 2 milioane euro. B) întreprinderi mici dacă au: (i) între 10 și 50 de angajați și (ii) cifra de afaceri sau activul total mai mic de 10 milioane euro. C) întreprinderi mijlocii dacă au i) între 50 și 250 de angajați și (ii) cifra de afaceri sub 50 milioane euro sau activul total sub 43 milioane euro. Conform acestor definiții, rămâne o categorie de IMM atipice care nu poate fi încadrată în nici una din cele 3 categorii anterioare (ex.: IMM cu număr de salariați sub 10, dar cu cifră de afaceri și active totale peste 2 milioane euro).

Grafic A1. Structura eșantionului după mărimea firmei

Grafic A2. Structura eșantionului după sectorul de activitate al firmei

Grafic A3. Structura eșantionului după regiunea de dezvoltare unde sunt înregistrate firmele

Analiza răspunsurilor

Răspunsurile la întrebări sunt analizate în funcție de forma în care acestea sunt prezentate, astfel:

- a) Pentru întrebările cu grilă de notare se pot urma două paliere de analiză:
 - analiza răspunsurilor separat pentru notele indicând o dinamică pozitivă, pentru notele indicând o lipsă de dinamică și pentru notele indicând o dinamică negativă;
 - analiza răspunsurilor doar pentru notele indicând o anumită dinamică.
- b) Pentru întrebările cu răspuns multiplu sau întrebările cu răspuns unic: analiza ponderii celor care au ales o anumită variantă de răspuns în totalul respondenților.

Definirea companiilor cu credite și a companiilor fără credite în derulare

1. Separarea companiilor în companii care au credite în lei și companii care nu au credite în lei s-a realizat după varianta de răspuns „f. Compania nu are credite în lei (inclusiv leasing)”, de la întrebarea cu răspuns unic „B5. Între ce valori evaluați că se situează rata medie a dobânzii la creditele în lei pe care le aveți contractate în prezent?”. Astfel companiile care au ales respectiva variantă de răspuns au fost clasificate ca firme fără credite în monedă națională, iar restul, care au ales alte variante de răspuns din cadrul întrebării, au fost clasificate drept firme cu credite în monedă națională.
2. Separarea companiilor în companii care au credite în euro și companii care nu au credite în euro s-a realizat după varianta de răspuns „f. Compania nu are credite în

euro (inclusiv leasing)”, de la întrebarea cu răspuns unic „B7. Între ce valori evaluați că se situează rata medie a dobânzii la creditele în euro pe care le aveți contractate în prezent?”. Astfel companiile care au ales respectiva variantă de răspuns au fost clasificate ca firme fără credite în euro, iar restul, care au ales alte variante de răspuns din cadrul întrebării, au fost clasificate drept firme cu credite în euro.

